

ДУШИЦА МИЛАНОВИЋ МАРИКА

ВРАЖАЛИЦА

Ако де, никој ме неје накарувал, сама сам си сакала... Ама кад те заслепи ђавол, кад те извара та појдеш по њега, напрајиш си пакос и сам, ич ти душмање не требу.

Еве како је било испрво. Јавише се децата из Ниш, пошли си дома. Они тека, укаче се у автобус, дрну на мобилан ел пуште по-руку да ми јаве што дооде, а ја си одма знајем које је моје. Засучем рукаве, сукнем се и за мили-минут баница у шпорет, јал сукана јал растрзана, они не праје питање. Научила сам ђи да стигну на жешку баницу. Док могу, додек ме служе године и здравје, тека че буде. Ако постигнем уватим и некоју кокошку која се поизносила и неје дебела, окнем Обрада да њу пресуди па сварим у лонац супу сас свашто изи градину. И тој не одричају, сипују си по два пути, а мен ме мило. Нема тој нигде, осем при маћу.

И њекња, они пошли из Ниш, ја у зевник за сирење. Там'н да ванем да замешујем, окну ме Крунка.

„Ајде”, вика, „збрале се жене при мен, дошла једна из град што вражука, реко и теб да те окнем, несмо си очи вадиле, комшиће смо, а не стављамо се, него де дојди да се поизломотимо и да видимо какво че ни оваја рече!”

Реко њу ја што сам запрајила баницу, она се одма љутну.

„Једнуш те покарам, а ти си се заватила. Нече ти това побегне, има време док стигну Нишлијети, претрчи зач'с, са че турим каве...”

Погледа ја, видим да нема све да постигнем, ал ајд реко, че се врнем побрже, че постигнем да смотам објете у тепсију и да ђу ргнем у релну преди него што дојду, нек почекају малко децата док се опече, нема чин да им падне, а ја боље да отидем да не наљутим комшику. Право рече, две куће ни деле, а како да је државна граница мецу нас, ни она при мен, ни ја при њу. Оно, ја се много

и не стављам сас жене, а се уплетем у селске орате одма излезне на големо, па си седим одстран. И са ми неје мерисало на арно, ем се збрале жене, ем довеле вражалицу, мож на свашто да искочи. Ал да се не л'жемо, ентересно ми је било, ч'чкало ме, највише сам затој отишла.

Еее, несу већем ни вражалице како што беоше... Саде да си ћу видела, да станеш па да се претуриш! Могла би да иде негде моду да преставља како се намонтирала. Поблиза је до мојте године него до мојта деца, неје јучерања, ал ич ћу неје брига за тој. Када се набелила, па се нацртала и нацрвила, косу распуштила низ грбину, а некакво ћу прошарала, па се лска и на жлто и на рцаво, ама убава! Малко вој устата поголемшка, белћим ћи је допрајила, ал неје њу лоше ни тој. А голема некаква женетина, повисока оди с'вете нас што смо се збрале из комшил'кат. Облекла вармерће, а наплнила ћи саглам, че испуцају, озгор кацаву кошуљу сас жлтунјави цветове, а крајиштата од кошуљћуту преврзала нади мешину, те, напрајила ћу на зал'гач. И колко је голема још се па укачила на штикле. Рућете њу беле, нерадничће, нокти длћи, па зелено офарбани, ама ич не личи на вражалицу, попре на певаљћете. Осем што је наврзала маниста окол гушу и разне, што ћи теја такве окају „амајлије”.

Улезо ја, она седла на сред собу, прекрстила ноће, испрсила се, женете зинуле у њу како у чудо, и видим ћу, замишља се како да је преди голему публику. Одма ми беше за смејање, дојде ми да ћу питам из које је село, ал куде сам смејала, кад ме скрозира сас онија модри очи, саде смрси „добар дан” и седо уз крај. Чула сам већем за туја, не гледа ни у карте ни у васуљ, саде те погледне у чити и све ти оприча како из књигу да чита. Крунка, колко ме беше навалила сас окање, са бези збор чушну преди мен каве и пак се удзр у вражалицуту.

Б'ш сам се чудила куде су ћу нашле кад си га она сама исказа. Испратила ћу некоја друшка у наше село, чуло се да „има много црна магија” у наш атар па те, да помогне на човечи. После разбра и како је при Крунку дошла. Довезал ћу некој сас кола и истоварил ћу преди продавницу, па се она распитала која се жена ока на „К”, тека њу се јавило, и испратили ћу при Крунку. И прво на Крунку нашла маџије поди кревет, некев длаће смотане у ретишку па сас црн кон'ц на мрт'в уз'л врзане, и уплашила ћу дибидус ама ћу одма и ослободила, ете, све тој она че растури како да неје ни било, иначе би лоше пошло у њину кућу... А тов ву је запрајила некоја која се ока на слово С. У наше село ћи има повише: Стојанка, две Смиљће, Стаменка... Крунка вели да си је одма знала која је, ал тој си је њојно знање. Одма је пронела по жене да вражалицата све види и све че

им растури на коју су нап्राјене маџије, а оне се збрале како мушице на текво. И упозорила ђи је да при туја нема измрцување, све рече директно и тој преди сви, која нече да чује боље да не дооди.

Не орати ми, знајем си, неје требало тој да онодемо, греота је, ал лсно се човек, а топрв пусто женско, прелже. Реко, ајд б'ш да видим како таја че ђи лже, а да сам имала и ја грешна какво да ђу питујем, имала сам, него реко, ај, кад су ме подокнули чидем, ал саде че гледам.

Очеш! Кад се ваташ у оро мора да играш, немаш куде. Ал тој че ти топрв опричам, чеке пол'к...

Вражалицата се ока Софија. Да ли вој је тој право име ел неје, тека ни рече, каже да тој име значи да је мудра, а ако несмо разбрале да је много ак'лна, тека ни рече. Попогледну к'мто њу, па си пређута. Тела би малко да га закршује у оратењето, ал вој не иде, нумеје, пак си обрне по нашинсџи. Малко тека, малко онака, забркује некву мешанију ал све ђу разбирамо, саде малко дојде смешно, ал коме је до смеј! Свакоја си је дошла оди муку, слушале би ђу и турсџи да орати, а не што се утепује да испадне грацанка. Оно са и турсџи неје на женете чудан, че га ману броје у страни језик колко серије турсџе гледају.

Видо да су ђу добре испоштувале, преди њу и кафе и чаша с ређију и тањир сас мезе, сирењеце и нарезана шушеница (мора ђу је Крунка извадила из замрзивач, свињокољ је одавна бил, јесен'с), и друђи тањир сас печене шушпе, турене у сирџе и у зејтин па сас сецкан бели лук. Турила Крунка тањире врзи миљето на астал, ел је варкала да постаји па неје имала када столњак да начиња, ел је тела да је поубаво преди овуја, ал што ми се па тој тиче, она че си искувује миљето ако га укапу.

Нес'м знала да ли би ти дошла, а по душу, нес'м се у бржање ни сетила да те питам, ал ђути си, и боље што неси а ја че ти опричам како да си све с твоје очи видела.

Софијата се служи, не запира, ама и прешмидује сас очи како лисица. Видим да осотоњује женете... Нат'кмиле се, исц'клиле у њу и зглецују се која че прва да тражи енформације. Малко им зазорно, пазе се једна оди другу ал немају куде, ако оче да чују мора да питују.

Тропнуше врата још једнуш по мен, и улезе и Роска. Како ли је дочула! Ете неје стела да испушти прилику да пита и она оној које ђу ск'кче. А пременила се како да је кумица на свадбу, не знајеш да ли је на њу поубава аљина, љиљакова, сас црн паспул окол деколте, а струкирана; јал ципелке, црне сас штиклу и сас машиницу напред. Онуја русу косу подигла, врзала реп на вр' тил, уста намазала сас исти кармин како аљинута што је... ма неје си само убава

од маћу и умеје си кучка! Вражалицата ћу погледа како квачка врвцу, упрчи се, вану да начиња манистата окол шију, ма и сисћете попридиже с двете руће, и шибну с главу та врљи косуту надзад. Цабе се цилиташ, мислим си, на нас што смо се збрале мож да глумиш некоју мис, на Роску не мож ни да припариш. Е, пази се Росће, кво че питујеш, да те не испрати сас решето на воду, неси ћу много улезла у вољу сас твоју убавињу.

Преброји чим улезо, сас мен пет жене окол Софијуту, како ли че одвије на с’вете, ал реши да си чекам ред кад сам дошла па како пројдем. Одма укупча да нема ми пројде да се удидим како страни посматрач, че морам како све тека и ја. Е, Будимирка би на овуја издала све паре што има у кућу да опраји работу помецу њу и мужатога, да ћу не исврљује изи кућу на дл’ђе виле, ете вача га беснило на маове па га она однесе, ал Крунка и она несу у љубав, цело село знаје зашто су се карале, због мецу у градинете; и ни би ћу Крунка окнула, ни би овај дошла...

Прва се испрси Ковиљка. Че питује, а знала сам си какво. Мужат вој је у Аустрију еве трећу годину, паре прачује, а дооди само за Митровдан по два дни, да преслави славу, па целу годину ич га нема... Још Ковиљка неје зинула да се огласи, вражалицата га одреза:

„На твога мужа ништа да не верујеш, до крај годину једна плавуша родиће сас њега мушко дете. Ал нема да те остави, саде од дете нече да може да одрече, и даваће издржавање. Е, сестро, нема ти буде лако, ал шта можеш, видим да си га волиш, трпи и ћути и има да си заједно проживите до крај. А ти ће да га надживиш.”

Ковиљка прежлтела, па ћу запиткује:

„А тај плавуша, наша ли је ел странска, муж ми је у Аустрију...”

„Наша је, бре, и ти ћу познаваш!”

Оћута се Ковиљка, видо да је знала која је тај плавуша, а и ја сам како назнавувала... одек знаје Софија тој си је њено, ал потреви! Бркну се Ковиљка у цеп од кецељу и тури пару на вражалицуту у руку. Не видо колко, и малко се забрину како ја да се испонашам по тој питање. А Ковиљка се изм’кну и седе ускрај, не сте си отиде, ка смо ми чуле њојну бруку че слуша и она нашта чудила.

Крунка је изгледа опослила које је имала сас Софијуту преди него што ни је збрала, па се усмивка и питује која че саг. Погледа к’мто Росу да ћу њу ист’кнем док се ја смислим како да вревим сас овуј аждају што гледа како да има ренген уграден у очити, кад, јави се Зорка. Какво ли че се она са издигне, помисле си, ал она замазни косу, пребриса се како да се дидза од једење и млчачком суну на вражалицуту у руку некво смотано у модру крпку. Софијата диже веце, искоколи у њу.

„Тој сам нашла под спољни праг пролетос, мачка га исецала отуд, па сам скутала у шупу, не знајем какво је и кво чу сас тој... и нес'м никоме казувала...”

Крунка претече Софију:

„Одма ми тој носи из кућу и да га запалиш кночи на раскрсје!”

Софија диже руку:

„Чек да видим...”

Зажма, удрви се и ћути. А това стисла у десну руку а сас леву окружује нади њег. Како се она помера, амајлијете тропажу, а ми жене шумимо како вуна у вречу, ни дишемо ни мрдамо, пазимо какво са че буде. Она спушти руће на скут и отвори очи, ал гледа нагор негде, преко нас, како да се додумује сас некуга отуд.

„Тој ти је направила једна из ово село, њен муж долази код тебе, ти се надаш да си остави жену, он се премишља, а она ти је ово направила да си врати мужа под скут. Ту су смотане твоја коса и кошчинка од мртвака, ако случајно останеш трудна с њега, да побациш, и травка заборавка да га смути да заборави све што је убаво било између вас... А познајем и код коју је ишла да прави ове маџије, код много је лошу жену ишла. Млого је озбиљно, та што је ишла код маџијарку и не зна у шта се уплела, остани ти после по сви, мора овој да ти растури насамо.”

Зорка је све боје измењала, нити смеје да порица нити да потврцује. Промрси:

„Дее, пол'к, че видимо после...”, и седе потам, до Ковиљку. Уплашила се је, кој и не би, а и оваја ћу офира преди нас, ама са смо биле како војни савез, свете се мора учланимо и не смеје ни једна да издаде.

Сто пути се веч бео покајала што сам дошла. Са си не смејем искочим, нити ми се нешто питује да се загаљам преди овеја ороспије, а ако се не учланим, има ме рачунају за шпијуну. Боље да сам се дом скрасила и да сам си завршила баницуту па да си дочекам деца и Бог да ме види. Дала баба банку да се ване у оро, а дава две да се пушти, ал видим да нема бегање.

Крунка ме погледа, ја суну сас очи к'мто Севду и она ћу подмуну:

„Ајде, Севдо док Софија држи концентрацију!”

Севда, у средње године, а без иједну белу у главу, крупна, а отресна каква си је од крај, ич не бренује ни Крунку ни Софију, погледа ћи како поп ћака, па поче:

„Имам ја нешто много опасно да ти казујем, него прво да ни рекнеш, че буде ли некада нешто боље у овуј државу, најивемо се у лоша времетија, како које дојде све полошо од лошо! Че буде ли поскоро добро, да бар нешта видимо и ми оди животат?”

„Че да буде ако не покуде!”

„И кво ми саг рече?”

„Реко ти, а ти си разбери! Не развлади се, питуј шта имаш док сам у концентracију...”

„А јок, нема варкање, чекала сам да добијем реч, с’г има да оратим колко ми требе. Значи, ти се у све разбираш, са да ми кажеш које ме чудо пресрита кад се вечером врчам од при мојти. Отидем до маму, остарела, здравље вој попуштило, све си дом седи, па збира комшиће на посед’к, а и ја почесто наврнем да си пооратим сас жене.

Кад једнуш, врчам се ја и там’н да скренем у нашти сокак, истрипи из т’вницуту преди мен некво големо, длакаво, а на две ноће стоји, дигло руће над мен, руће дл’ђе, рутаве, нокти како ножеве! Кад нес’м цркла на место, че живим сто године. Ја се уока: ’Тамоте сотоно!’, прекрсти се, а оно се баксуз ич не боји. Стоји и тресе сас руће и некво стење. А не приоди, и ја видо да ме нече дави, саде ме плаши. Сукну се да зберем камање да му главу строшим па нека је од који оче свет! Док сам ја збирала камање, това, да ли је тен’ц, да ли је сотона, какво је да је, штуче и нема га.

Реко на Велибора ка си ото дом, он ми се смеје, ич ми не верује, питује које смо вино пиле при маћу ми кад смо се толко заседеле па ни се ушчињава оди свакоје дрво сотона.

Оћута се ја оди тој, ал, пројде некоје време, и пак се забави од при маћуми. Врчам се ја у т’вно, кад пак тој изрипи преди мен, ућима се, некво измумља и отрча а све се гега како пијано да је и истрови се низи сокак.

Пазила сам дуго да не омркнем негде ал њекња се заседе при Живану, имале смо си орату, а беше сврнул и Срета шумар, па испимо и по вино, нес’м ни видела када се ст’внило. Заврчала сам се по т’вно, а онај сотона пак истрипи преди мен и тој близа до кућу, бео се понадала да сам се курталисала од туј белу, реко ватило је тој до са кој знаје на куде и коју че пресрита. Оно, ете га пак! Да сам знала питала би Срету да ме испрати... Испрећиди се повише него попре, налете тија рутав ђавол на мен, теше ме обори у каљиште, и одгега се кроз мрклицуту, а уличнуту сијалицу пак некој строшил, да знајем куји је главу би му рашчовркала, и тека...

Па са те питујем какво је тој и какво оче од мене?”

Софијата вану да увија сас уста, да се чепа, како да кара клендзу сас овуја:

„Оће да си седиш кући и да се не спацираш ноћом. И да не врљаш мераци на Срету шумара, он си човек има жену и плус је безецуван на још једно место у овоме селу.”

„Ја несам... А што се па на сотоне тој и тиче?”

„Зато што је тај сотона сас тебе у брак!”

Каква је да је Севда неје глупава, досети се.

„Лелеее... ма да ли је Велибор? Маћооо, па он не знаје са кво че га снајде! Могло је срчка да ме стреви! Затој се значи он смеје... леле, леле, фала ти што си дошла очи да ми отвориш, и теб Крунће што си ме окнула, а њег са че запуцам од врата, има да се наглта убави речови ко ћуран бувани ореси! А мож у јад и да га оћимам!”

И она суну пару на вражалицуту и пак не видо колко. Ама са неје ни чудо што несам видела, кад спомену како су пиле вино сас шумаратога бојим се да сам уцрвела како булка. Море тео да исплодирам! Значи, тека. Чеке, чеке, че се питамо ми за тој. А, Живана Шутка ли га тој знаје! Нагаца си на другарицу да се ставља при њу сас шумара! Не оку ћу цабе Шутка, помисле си, ем шуто, ем боде, не гледа си њојната чудила него се нашла она некоме да праји работу... море, само ли ми падне на машку...

Сети се куде сам и посабра се моментално, ал нешто се је гарант видело, ако је некоја гледала у мен... Реко, са кад ме довати оваја Софијетината, има ме соблече голу преди женете. А у женћи савез верујем колко у сцепен цеп! Неје ми што че ме дрнче по село, него ако стигне прикажња до Обрада нема ме Нишава отпере!

Софија и не поглецује у мен, исц’клила у Росу.

„Ти не мора ни да ме питаш, све ћу да ти кажем. Треба да растуриш које ти је направено, и после кад прође година и четрдесет дана, ће да се удаш. Направила ти је жена у чијој си кући сас њојнога сина живела. Све да претресеш што имаш у кућу, да нађеш марамче завезано у чвор а у њега конци уврзани у чвор, да уватиш најдл’г крај и да сецнеш да се тој разврже. Е, по тој мож да напрајиш Крунка што рече, да однесеш увечер на раскрсеје и да га запалиш.

А јутред’н у цркву да запалиш најголему свећу. И целу годину да држиш сви постови и да се молиш и са мушкарци работу да немаш, посебно са туђи мужеви, много си грешна. И после ће да се удаш.”

И бедна Роска се бркну у торбицу и даде њу пару, видо да је парата црвена, ал не видо да ли је само једна. Знала сам да че оваја на Роску да скроји гаче, чим видо како ћу гледа, убаво ћу нареди, ал чисто сумљам да че вој она све тој испоштује, посебно што се тиче да нема работу сас мужје. Неје ни она јучерања, че укопча да ћу вражалицата опрзољује. Да вој је запело за удавање, тој и пилишта знају, че послуша овуја до негде, ама зададе ћу голем задатак...

Е, пројде и она, с’г ми више нема изм’цињање.

А још несам измозгувала од коју страну да се одвијем преди овуја, па си мислим куде се довлеко, боље да сам си ногу пребила. Питала би ђу нешто које ми неје ич срамно, те када че децата заврше школете, ел када че се ожене и за коју, ете колко да се и ја придружим, ал видим ђу да је на чек, само да писнем па да ме придави како мачка пиле. Подигла пак обрвете подбишегљиво, а ја си мислим ако је приметила како сам уцрвела док је Севда оратила, са че ме раз'пне, нема ме ни питује, че ми удари муће како на Тантала, научила сам си ја понешта школувано поред децата, ал ми овде тој ич нема помогне.

Све што су биле у собу ишчапчиле у мен. Реши се.

„Ентересује ме једно. Оваја Зорка, те тув што седи, имала ли је нешто сас мојега Обрада?”

Боље тека, да преврљим бељу на Обрада. Рачунала сам, Зорка знаје да су славили Дан на заљубени, нема кво да ми замери, ако се и наљути та што, нечу ђу окам за кумицу. Разбуцала сам њим ја тој, ал за тој ми најлсно да се испољим, а и без мен се чуло по село. Обрада сам и с'г због тој турала у тесак ка се с'сетим. Зорка некво позуцну, ал кој ђу зарезује, чекам кво че Софијата рече.

„И бре, ти ко да немаш шта да ме питаш. То питај Зорку, еве ти ју, не дозвољава ми професија да причам од ону која ми је муштерија. И нема шта да ми плаћаш, не сувај се.”

Одл'кну ми што се искубо од бељу да ме не затрачкује, диго се, реко да се изговорим на децата и да си бегам, ал она ме, бештија, вану за руку. Погледа ђу, а њој из очити исрипују ђаволчетија. И спушти ми га.

„И почесто си онога сврни на вино, да не наздравља по село сас жене.”

Искочи си на бржање, саде спомену баницуту што сам заонодела. Понада се да несу разбрале онеј женетине како ми га је мунула на кварно, ал и да разберу, има место да се прајим блесава и да се отпирам, а оне нек си жвањћају.

Ја на врата, а ћиша запуцала, мај месец на крај, већем га залетило, а кад је дунул остар ветар, носи ћишу, шиба! Море, реко, не врчам се унутра там'н и сећире да падају!

Намокри ме до дом убаво, и смрзо се... ако, ка не слушам што ми је мама сто пути рекла: зими нигде не иди без леб, а лети без дреју.

Тој ми је све за памет, и оној што ме снајде при Крунку и ћишата што ме окупа.

Е, ал док с'в наук научимо и памет зберемо, пројде и животат, па се питам за куде ми памет и требе...

Ете, тека...

Мање њознајти речи и изрази

БАНИЦА – пита од ручно прављених кора
БЕЉА – невоља, тегоба
БУВАНИ ОРЕСИ – отресени ораси
Б'Ш – баш
ВАРИМ/СВАРИМ – кувам, скувам
ВАНЕМ – ухватим
ВАРКАМ – журим
ВАРКАЊЕ – журба
ВРАЖУКАМ – врачам, гатам
ВРЧАМ СЕ – враћам се
ГАЧЕ – гаће
ДИДЗАМ СЕ – устајем
ДЛАЋЕ – длаци
ДЛ'ЋЕ – дугачке
ДОДЕК – док
ДОДУМУЈЕМ СЕ – договарам се
ДРЕЈА – комад одеће
ЂУ – њу
ЖВАЊЋАМ – причам глупости
ЖЕШКА – врућа
ЖЛТО – жуто
ЗАЛ'ГАЧ – премали комад одеће
ЗБЕРЕМ – скупим
ЗЕВНИК – подрум
ИЗМРЏУВАЊЕ – избегавање
ИСКОЧИМ – изађем
ИШЧАПЧИМ/ИШЧ'ПЧИМ – гледам раширених очију
КАРА КЛЕНДЗУ – тера шегу
КАЦАВО – браон
КВО – шта
К'МТО – према (некоме или нечему)
КУРТАЛИШЕМ СЕ – ослободим се (некога или нечега)
ЛЕБ – хлеб
ЛСКАМ СЕ – пресијавам се
МАЋА / МАЋА МИ – мајка / моја мајка
МЕЦУ – између
МЛЧАЧКОМ – мучке, у потаји
МУЋЕ – мучке
НАГАЦАМ – намештам
НАГЛТАМ СЕ – нагутам се
НАКАРУЈЕМ – утерујем, присиљавам
НЕКВО – нешто

НОЋЕ – ноге
НАТ'КМИМ – дотерам се, спреим се
ЊЕКЊА – прекјуче, пре пар дана
ОБЋЕ – коре за питу
ОДВИЈЕМ – откријем, одмотам
ОКАМ – вичем
ОНОДЕМ – глагол који може да замени било који други
ОПРЗОЉУЈЕМ – отклизнам; фигуративно: преварим, варам
ОРАТИМ – говорим
ОТПИРАМ СЕ – поричем, перем се од нечега
ОЋИМАМ – ударим
ПОДБИШЕГЉИВО – подсмешљиво
ПРАЧУЈЕМ – шаљем
ПРЕВРЉИМ – пребацам
ПРЕТУРИМ – преврнем
ПРИ – код
РАБОТА – посао, рад
РАСКРСЈЕ – раскршће
РАШЧОВРКАМ – начнем, оштетим
РГНЕМ – гурнем, паднем
РЕТИШКА – мали комад хартије
РУЋЕ – руке
РЦАВО – зарђало/ боје рђе
САДЕ – само
СВРНЕМ – свратим
СКУТАМ – сакријем
СОБЛЕЧЕМ – скинем одећу
СРЧКА – срчани удар
СТРЕВИ – погоди, удари
СУВАМ (СЕ) – брзо пружам руку
С'В – сав
С'Г/САГ/СА – са
СК'КЧЕ – чачка
С'СЕТИМ – досетим се
ТЕН'Ц – вампир
ТРОПАМ – лупам
ЋИША – киша
УДЗРЕМ (СЕ) – угледам (се)
ЧИДЕМ / ЧЕ ИДЕМ / ЧИМ – ићи ћу
ШТУКНЕМ – нестане